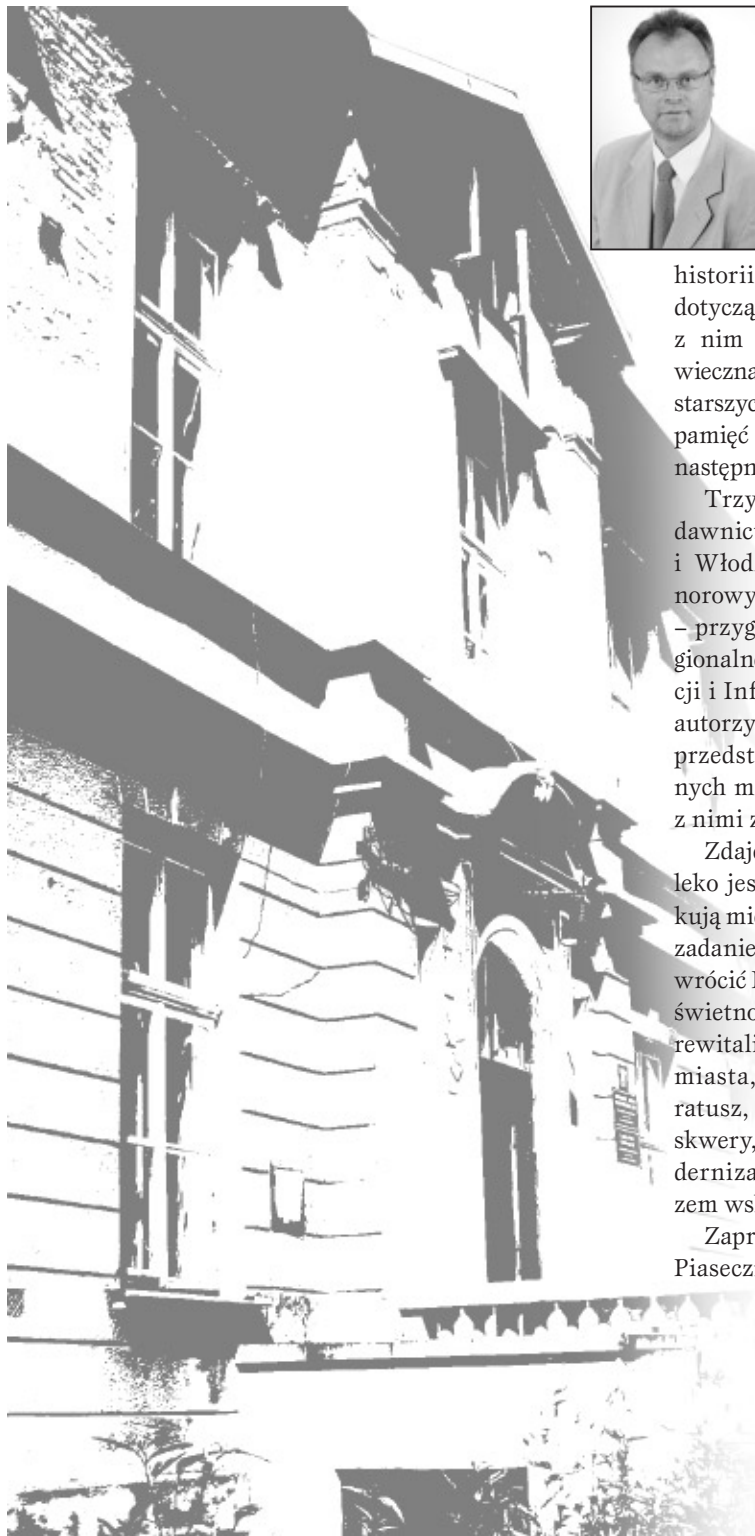




Szanowni Państwo!

Po latach starań udało nam się utworzyć w Piasecznie Muzeum Regionalne, w którym mieszkańcy, zarówno ci starsi, jak i najmłodsi mogą zapoznać się ze śladami

historii, pamiątkami i archiwaliami dotyczącymi losów Piaseczna i ludzi z nim związanych. Blisko sześciowieczna historia miasta, jednego z najstarszych na Mazowszu, zasługuje na pamięć i powinna być przekazywana następnym pokoleniom.

Trzymacie w rękach kolejne wydawnictwo autorstwa państwa Ewy i Włodzimierza Bagińskich – honorowych obywateli naszego miasta – przygotowane przez Muzeum Regionalne w Piasecznie i Biuro Promocji i Informacji Gminy. Tym razem autorzy opowiadają historię miasta, przedstawiając przeszłość wybranych miejsc i budynków oraz ludzi z nimi związanych.

Zdaję sobie sprawę, że miastu daleko jeszcze do stanu, jakiego oczekują mieszkańcy. Naszym wspólnym zadaniem na najbliższe lata jest przywrócić Piasecznu blask z czasów jego świetności. Opracowaliśmy program rewitalizacji historycznego centrum miasta, odnowiono już zabytkowy ratusz, remontujemy kolejne ulice i skwery, a wkrótce rozpocznie się modernizacja nawierzchni rynku. Razem wskresimy duszę tego miasta.

Zapraszam na krótki spacer po Piasecznie

Józef Zalewski

Burmistrz Miasta  
i Gminy Piaseczno

Piaseczno było w przeszłości miastem średniej wielkości w skali Mazowsza. Nie należało ani do najbogatszych, ani uprzemysłowionych. Miasto miało charakter rolniczo-handlowo-rzemieślniczy. Dominowała niska zabudowa drewniana.

Okres znaczącego rozwoju i wzrostu możliwości mieszkańców Piaseczna przypadł na początek XX w. Wtedy też zbudowano pierwsze kamienice.

W okresie międzywojennym miasto rozrosło się poza obszar zajmowany w ubiegłych wiekach. Powstały pierwsze inwestycje komunalne, np. łaźnia miejska, dom ludowy, szkoła.

Z dawnej zabudowy przetrwały do dziś głównie obiekty murowane. W przeszłości władze miasta kilkakrotnie podejmowały próbę uporządkowania jego zabudowy i poprawy warunków życia mieszkańców. Pierwszą taką akcją przeprowadził burmistrz Mieczysław Markowski w 1938 r. Kolejne rozbiórki miały miejsce w połowie lat 60. XX w. i szczególnie intensywne w 1978 r.

Ślady dawnej zabudowy możemy oglądać także dlatego, że zniszczenia wojenne w 1914 i 1939 r. ograniczały się tylko do okolic rynku. Najwartościowszym i jedynym XVI-wiecznym zabytkiem jest kościół św. Anny.

Przewodnik obejmuje istniejące obiekty zbudowane przed 1939 r. Uwzględniono wszystkie najstarsze zabytki oraz wybrano spośród pozostałych, XX-wiecznych, najciekawsze lub typowe. W wydawnictwie nie ujęto architektury willowej.

Całość prezentacji ułożona jest w formie trasy turystycznej zaczynającej się przy placu Marszałka Piłsudskiego, a kończącej przy „stacyjie WKD” w Zalesiu Dolnym.

Dobór informacji o poszczególnych obiektach jest niejednorodny. O wielu z nich nie mamy żadnych informacji. Materiały archiwalne na temat inwestycji w mieście są niekompletne.

EWA I WŁODZIMIERZ BAGIEŃSCY

Piaseczno, sierpień 2006 r.





## 1. Rynek

Najstarszym istniejącym miejscem związanym z historią miasta jest rynek. Jego geneza sięga momentu lokacji w 1429 r. Nadanie prawa wiązało się z rozplanowaniem całego układu przestrzennego. Postępowano zgodnie z wzorcem – w centrum zawsze znajdował się rynek z ratuszem, w bocznej pierzei kościół parafialny. Od rynku wytyczano trzy główne drogi wyłotowe, a następnie sieć ulic. W Piasecznie trakt tranzytowy z Warszawy do Czerska prowadził dzisiejszymi ulicami Warszawską i Sierakowskiego (dawna Krakowska). Trzeci gościniec to prowadząca do Błonia dzisiejsza ulica Kościelna. Ciąg ulic dochodzących do rynku Puławska – Kościuszki powstał dopiero w latach 20. XIX w. (zwany był Traktem Nowoaleksandryjskim). Przez wieki rynek pełnił niezmiennie rolę centrum handlowego, były tu kramy kupieckie i rzemieślnicze, odbywały się targi i jarmarki. W tej funkcji rynek służył mieszkańcom aż do 1964 r., kiedy to handel przeniesiono na plac przy ul. Sierakowskiego. Na rynku założono zieleniec.

Dokładnego pomiaru powierzchni rynku dokonano w 1927 r. mierniczy przysięgły Leon Bądzkiewicz. Według jego ustaleń powierzchnia wynosi 34 766 łokci kw., to równa się 2 morgi i 19 prętów kw., co według dzisiejszego systemu miar równe jest 1 ha i 1534,5 m kw.

Zabudowa mieszkalna rynku pochodzi z XX wieku.

W 1933 r. Rada Miejska uchwaliła nadanie rynkowi nazwy: plac Marszałka Piłsudskiego.



## 2. Kościół parafialny



Kościół powstał w miejscu pierwotnego drewnianego przed 1555 r. w stylu późnego gotyku z wyraźnymi wpływami architektury renesansowej (tzw. gotyk mazowiecki). Zbudowany z cegły, jednonawowy, został wzniesiony na osi wschód – zachód (orientowany), na planie prostokąta. W narożnikach szkarpy z uskokami od strony zachodniej okrągłymi, od wschodniej prostymi. Na dwuspadowym dachu sygnaturka (XIX w.) zwieńczona krzyżem. Od strony północnej dobudowana w 1998 r. według projektu Wiesława i Roberta Olszowiczów kaplica św. Krzyża. Powstała na miejscu rozebranej milenijnej projektu Lecha Dunina (z 1966 r.). Na ścianie wschodniej w arkadowej wnęcie figura św. Jana Nepomucena z 1736 r. Poniżej ślady „kuny”.

## pw. św. Anny

Wypożyczenie wnętrza ufundowane ok. 1736 r. przez Józefa Aleksandra Sułkowskiego, starostę piaseczyńskiego. Ołtarz główny późnobarokowy, architektoniczny. W nim obraz przedstawiający Tróję Świętą. W zwieńczeniu pomiędzy rzeźbami aniołów i obłokami „Oko Boże”. Po obu stronach ołtarza głównego ślepe drzwi ozdobione: po lewej herbem Sulima i Orderem Orła Białego, a po prawej monogramem fundatora.

Matce Bożej poświęcony jest ołtarz przy północnej ścianie kościoła. W nim obraz Matki Boskiej Piaseczyńskiej w srebrnych sukienkach z koronami. Wykonany został na desce. Przysłańca go XIX-wieczny obraz Przemienienia Pańskiego. W zwieńczeniu ołtarza, pomiędzy aniołkami, umieszczony jest wizerunek Anioła Stróża.

Świętej Annie poświęcony jest ołtarz od strony południowej. Znajduje się w nim obraz św. Anny nauczającej Marię ze św. Joachimem. Został namalowany przez Aleksandra Kokulę w pierwszej połowie XIX w. W zwieńczeniu obraz Trójcy Świętej z XIX w.

Najstarszym zabytkiem w kościele są XVI-wieczne freski znajdujące się na północnej i wschodniej ścianie prezbiterium. Przedstawiają one sceny z Ewangelii.

W kaplicy bocznej figura Chrystusa na krzyżu datowana na początek XVI w., pochodząca z łuku tęczowego pomiędzy prezbiterium a nawą.

Pomiędzy prezbiterium a zakrystią znajdują się XVI-wieczne drzwi z blachy okutej skośną kratownicą z kołatką.

Przy ołtarzu głównym rokokowy krzyż z postaciami klęczącej Marii Magdaleny.

Komplet z ołtarzami tworzy drewniana chrzcielnica umieszczona na stopie z piaskowca.

Na północnej ścianie kościoła wiszą dwa XIX-wieczne obrazy pochodzące ze zdemontowanych ołtarzy – w nawie głównej z wizerunkiem Aniołów Stróżów, a w prezbiterium ze św. Augustynem.

Nad wejściem chór z organami.

W murze otaczającym świątynię od strony północnej umieszczone są przeniesione z wnętrza kościoła tablice epitafijne.

## 3. Plebania

(plac Marszałka Józefa Piłsudskiego 10)

Plebania została zbudowana w okresie panowania pruskiego wg tradycji z fundacji Ludwika Ryxowej na miejscu plebanii zniszczonej podczas powstania kościuszkowskiego w 1794 r. Murowana z cegły, otynkowana, częściowo boniowana, parterowa z mieszkalnym poddaszem. Dach dwuspadowy z naczółkami, kryty blachą. Od frontu ganek. Od listopada 2004 r. jest siedzibą Muzeum Regionalnego.



## 4. Dzwonnica

(przy kościele od strony placu Marszałka Józefa Piłsudskiego)

Drewniana kryta gontem dzwonnica z I połowy XIX w. W 1998 r. rozebrana do konstrukcji nośnej i odbudowana w tym samym kształcie co dawniej przez firmę z Nowego Targu. Wypożyczenie ją w mechanizm do automatycznego dzwonienia. Dzwon o wadze 675 kg o imionach August i Stefan, ufundowany w 1946 r., konsekrowany w tymże roku przez kardynała Augusta Hlonda. Wówczas proboszczem był ks. Stefan Ulatowski.





## 5. Ratusz

(plac Marszałka Józefa Piłsudskiego 1)

Położony po północno-zachodniej stronie rynku klasycystyczny budynek ratusza pochodzi z 1824 r. Został zaprojektowany przez architekta wojewódzkiego Hilarego Szpilowskiego. Poprzednie drewniane ratusze usytuowane były w centralnej części rynku. Po 1815 r. władze rosyjskie rozpoczęły akcję porządkowania miast. Nakazano wówczas lokalizowanie ratuszy w ciągu domów mieszkalnych pierzei bocznych rynku. Budynek jest postawiony na planie kwadratu, jednopiętrowy z czterokondygnacyjną wieżą wysuniętą lekko na południe z osi fasady i czterosпадowym dachem krytym blachą. Nad dwoma frontowymi oknami znajdują się półkoliste wnęki zwieńczone motywem masek. Nad wejściem głównym żeliwny balkon.

Szczyt wieży zakończony półksiężycem (umieszczonym w okresie zaboru rosyjskiego) upamiętniającym pobyt w mieście w 1777 r. posła tureckiego Numan-Beja. W 1990 r. na wieży wmurowano herb Piaseczna zgodny z uchwalonym w 1987 r. wzorcem. Zastąpił on poprzedni, pochodzący z 1948 r. Po raz pierwszy zegar na wieży umieszczono w 1969 r. Ufundowało go rzemiosło piaseczyńskie z okazji 540. rocznicy nadania praw miejskich. Obecny pochodzi z 1989 r. Przy wejściu, po prawej stronie, tablica pamiątkowa z 1990 r. poświęcona Józefowi Piłsudskiemu; po lewej tablica pamiątkowa z 2004 r. poświęcona Wincentemu Witosowi.

Przed budynkiem kamień z tablicą upamiętniającą ofiary sowieckich łagrów. Pomnik ufundował Związek Sybiraków w 1993 r.

Ratusz od momentu oddania do użytku stanowił nieprzerwanie siedzibę władz miasta. Po remoncie kapitalnym w latach 1979–89 został przeznaczony na Urząd Stanu Cywilnego.



## 7. Remiza strażacka

(ul. Puławska 1)

Budynek murowany, parterowy, z dwuspadowym dachem. Data budowy nieustalona, prawdopodobnie między 1903 (data założenia Ochotniczej Straży Pożarnej w Piasecznie) a 1914 r. Miejsce usytuowania remizy nie było przypadkowe. W XIX w. na tyłach ratusza mieściła się „szopa na narzędzia ogniowe”, a Magistrat zatrudniał tzw. szprymajstra, czyli dozorcę instrumentów pożarniczych. Garaże, stanowiące część obiektu, dobudowano po 1945 r. Na budynku tablice pamiątkowe z lat 1948, 1978 i 2003 poświęcone kolejnym rocznicom powstania Straży.

Przez wiele lat remiza była użytkowana wspólnie przez Zawodową i Ochotniczą Straż Pożarną.



## 8. Kamienica

(ul. Puławska 2, plac Marszałka Józefa Piłsudskiego 2)

Kamienica narożna pomiędzy ul. Puławską a rynkiem, jednopiętrowa, z częściowo mieszkalnym poddaszem. Od strony południowej na osi budynku wystawka o jednym oknie, nad nią ozdobny szczyt z dwiema małymi wazami i ślepym okrągłym okienkiem. Na piętrze trzy balkony z żeliwnymi balustradami o ornamentach roślinnych. Wejście do budynku od strony ulicy Puławskiej. Na parterze sklepy.

Kamienica pochodzi sprzed 1914 r. Własność rodziny Gerberów.



## 6. Dom mieszkalny

(ul. Kościelna 7)

Dom drewniany, parterowy, otynkowany, z dwuspadowym dachem. Od frontu dwa okna z okiennicami i drzwi wejściowe. Pochodzi prawdopodobnie z XIX w. Jest jednym z ostatnich przykładów typowej zabudowy miasteczka mazowieckiego.







## 9. Kamienica

(ul. Młynarska 3)

Kamienica jednopiętrowa, zbudowana przed 1914 r., w tzw. stylu wielkoruskim, charakterystycznym głównie dla carskiego budownictwa garnizonowego. Najbardziej widoczną jego cechą jest używanie do licowania czerwonej cegły. Odpowiedni budulec uzyskiwano w wyniku wypalania gliny w specjalnych metalowych formach, co nadawało jej gładkość, wytrzymałość i nie wymagało nakładania tynku.

Budynek ma też wszystkie typowe elementy architektoniczne. Są to gzymsy, wystające łuki nadokienne, a na poddaszu fryz z ozdobnie ułożonej cegły. Całość wieńczy wystający ponad dach szczyt z tzw. wolimi oczami, czyli dwoma równoległymi, podłużnymi okienkami. Na piętrze dwa balkony z secesyjnymi balustradami.

Przed wojną kamienica należała do piekarza Józefa Olszewskiego. Piekarnia nazywała się Wersal, była zmechanizowana, w 1937 r. produkowała 9000 kg pieczywa, zatrudniała pięć osób.

## 10. Dworek „Poniatówka”

(na skraju Parku Miejskiego)

Dworek chylickowski wzniósł prawdopodobnie Franciszek Ryx – starosta piaseczyński od 1774 r. Nie zachowały się żadne dokumenty związane z projektem architektonicznym i jego realizacją. Przypuszczalnie powstał w okresie panowania pruskiego (lata 1796–1806).

Budynek murowany, parterowy, z mieszkalnym poddaszem, kryty blachą. Drewniany ganek od zachodu, od wschodu ganek żeliwny (z przełomu XIX i XX w.). Według lokalnej tradycji przebywał w nim książę Józef Poniatowski, bratanek ostatniego króla Polski.

Dworek służył Szkole Gospodarczej dla Panien założonej w 1891 r. przez hrabinę Cecylię Zyberk-Plater.

W II Rzeczypospolitej określany mianem „willi pensjonatu” lub wymiennie „Poniatówki”. Od 1952 r. znajduje się w granicach miasta Piaseczna.



## 11. Gmach szkolny – tzw. pałac (ul. Chyliczkowska 20e)

Budynek murowany, piętrowy ze strychem, na planie prostokąta, całkowicie podpiwniczony, z czterospadowym dachem krytym blachą. Parter boniowany; okna piętra z opaskami i gzymsami. Zbudowany w latach 1899–1902 w stylu neoklasycystycznym, zwany bywa „pałacem”. Powierzchnia ponad 1200 m kw.

Ściana frontowa podzielona trzema ryzalitami. Centralny, położony na osi budynku, zwieńczony tympanonem. Na parterze wejście główne poprzedzone schodami z tralkową balustradą. Nad drzwiami łukowate zwieńczenie z dwiema ślimacznicami pośrodku. Nad wejściem do kaplicy przerwany tympanon z krzyżem.

Od strony zachodniej ryzalit na osi budynku. W nim obszerny taras z balustradą tralkową. Nad łukowatymi drzwiami tarasu mały tympanon.

Wewnątrz, oprócz pomieszczeń szkolnych, kaplica pod wezwaniem Matki Bożej Częstochowskiej z obrazem patronki, z 1902 r. W ołtarzu głównym krucyfiks z 1900 r. Okna kaplicy łukowate. Wejście do zakrystii od północy, obok figura św. Józefa Kuncewicza.

Zbudowany na gruntach majątku Chyliczki należącego do hrabianki Cecylii Plater-Zyberkówny, z przeznaczeniem na pomieszczenia Żeńskiej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego z internatem. Szkoła dla panien stawiała sobie za cel wychowanie uczennic „na dobre obywatelki kraju, krzewicielki kultury i postępu ekonomicznego” (prospekt informacyjny z 1914 r.). Obszerny program zajęć obejmował m.in. naukę gospodarstwa domowego, hodowli poszczególnych gatunków zwierząt (szczególnie drobiu), ogrodnictwa i przetwórstwa. Realizacji tych zadań służyło rozbudowywane zaplecze gospodarcze. W suterenie zaprojektowano szatnię, pralnię, magazyny, umywalnię i sanitariaty. Niektóre budynki pomocnicze przetrwały do dziś. Najciekawszy z nich to „pawilon” dydaktyczno-gospodarczy z 1934 r. położony na wschód od gmachu głównego. Szkołę upaństwowiono w 1948 r.

Obecnie siedziba Katolickiego Liceum i Gimnazjum im. Cecylii Plater-Zyberkówny prowadzonego przez Towarzystwo Oświatowe im. Cecylii Plater-Zyberkówny w Warszawie (od 1998 r.).





## 12. Żydowska łaźnia z mykwą (ul. Zgoda 1a)



Budynek murowany, parterowy, z mieszkalnym poddaszem i dwoma facjatami, z dwuspadowym dachem krytym blachą, na planie prostokąta. Data budowy nieustalona, przełom XIX i XX w. Pierwszą, drewnianą łaźnię z mykwą wzniesiono w Piasecznie około 1864 r.

Mykwa to rodzaj basenu z wodą o bardzo powolnym przepływie. Służyła pobożnym Żydom do rytualnego, symbolicznego oczyszczenia przez zanurzenie całego ciała. Poprzedzano je zabiegami higienicznymi, kąpielą w łaźni, w wannie lub pod natryskiem.

Łaźnia z mykwą przylegała od strony wschodniej do synagogi rozebranej w 1978 r. (do dziś plac niezabudowany).

## 13. Kamienica (ul. Sierakowskiego 7)

Budynek dwupiętrowy, pośrodku parteru przejezdna brama (w niej drewniane wrota z okienkami i furtką) z żeliwnymi odbojami. Na froncie gzymsy między piętrami, cztery symetryczne balkony z balustradami. Na osi frontowej fasady szczyt o łukowatym kształcie z rokiem budowy: 1912.

Na kamienicy zachowała się ostatnia w Piasecznie przedwojenna, metalowa, emaliowana tablica z nazwą ulicy. Umieszczono ją tu w 1936 r., kiedy to obchodzono spóźnioną 140. rocznicę powstania kościuszkowskiego. Wtedy też zmienił nazwę ulicy z Krakowskiej na Józefa Sierakowskiego.



## 14. Dawna łaźnia miejska (ul. Sierakowskiego 11)



Budynek w stylu neorenesansowym, murowany, parterowy, z mieszkalnym poddaszem. Dach czterospadowy, a w nim od frontu trójokienna wystawka zwieńczona ozdobnym szczytem, po bokach facjatki.

Była to pierwsza inwestycja miejska po odzyskaniu niepodległości. „Łaźnia ludowa” stanowiła podstawowy element walki o higienę w mieście i poprawę warunków życia mieszkańców. W budowę zaangażowany był obok miejscowego komitetu Sejmik Powiatowy i „Nadzwyczajny Komisariat do Walki z Epidemiami”. Prowadzenie inwestycji

przypadło na lata galopującej inflacji, stąd Magistrat zaciągał kredyty na coraz to większe sumy.

Łaźnia miejska została oddana do użytku w 1924 r. Funkcje swe spełniała jeszcze w okresie powojennym. Nieremontowany, zdewastowany budynek został rozebrany w 1978 r. Odbudowany na początku lat 80. według tego samego projektu, z przeznaczeniem na przedszkole. Od wschodu powiększony o pawilon mieszkalny.

Obecnie siedziba Przedszkola nr 10.

## 15. Kamienica (ul. Nadarzyńska 1, dawniej Kościuszki 20)

Wzniesiona w 1929 r. przez Aleksandra i Anielę Rowińskich. Po wybudowaniu posiadała 25 pomieszczeń oraz sześć piwnic.

Budynek narożny, jednopiętrowy z dwuspadowym dachem. Szczyt na narożu z rokiem budowy 1929 i inicjałami inwestorów, ozdobiony falami. Trzy balkony z balustradami w formie kratownic, w tym jeden pod szczytem. Pięć ozdobnych sztyldów nad oknami (drzwiami?) dawnych sklepów. Brama przejazdowa. Wejście od podwórka.

Na parterze najstarsza apteka w mieście.



## 16. Kamienica

(ul. Kościuszki 29)

Budynek dwupiętrowy z dwuspadowym dachem. Elewacja z boniowaniem. Na ścianie frontowej cztery balkony z secesyjnymi balustradami. Na szczycie od strony północnej inicjały inwestora J.R. – Jana Rowińskiego – i rok budowy: 1913. Wejście do części mieszkalnej od podwórka. Na parterze do końca lat 40. mieścił się sklep rzeźniczo-wędliniarski Kazimierza Rowińskiego. Później restauracja, która do likwidacji nosiła nazwę Pod Kaktusem.



## 17. Krzyż i kamienie pamiątkowe



(skrzyżowanie ulic Kościuszki i Sienkiewicza)

Krzyż stawiany na rozstajach dróg to trwały element polskiej tradycji, który pojawia się również w Piasecznie.

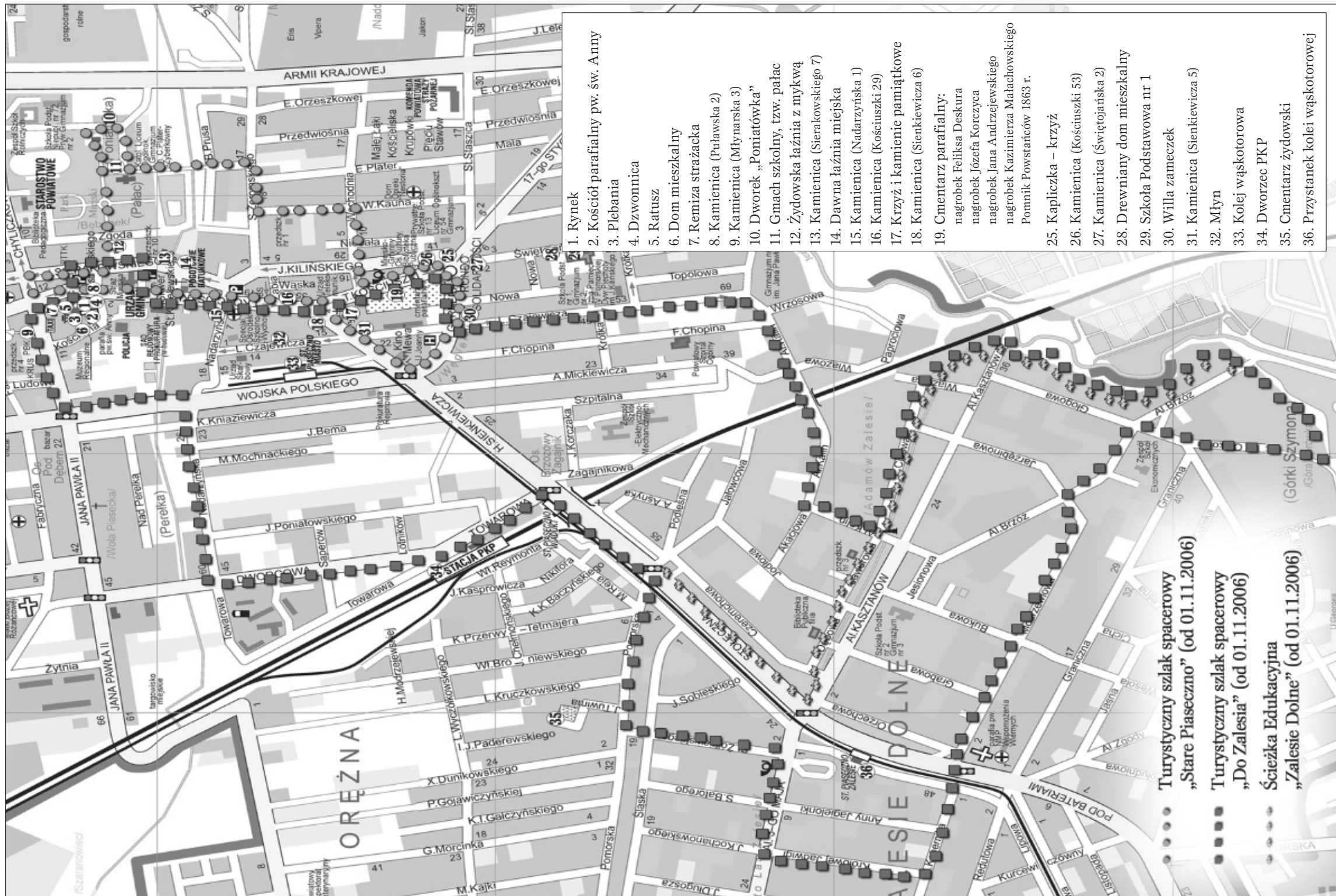
Dzisiejsze skrzyżowanie ulic Kościuszki i Sienkiewicza to dawna granica miasta i rozwidlenie dróg biegnących w kierunku Góry Kalwarii oraz Grójca – miejsce, w którym zawsze stał krzyż.

W 1928 r., w dziesiątą rocznicę odzyskania niepodległości, przy krzyżu ustawiono głaz polny upamiętniający to zdarzenie. Przed świętem Bożego Ciała w 1989 r. krzyż i kamień przeniesiono w okolice Rolniczego Domu Towarowego.

W nowym miejscu położono drugi głaz polny, poświęcony trzeciej rocznicy odzyskania niepodległości (1989–92). Ogrodzenie metalowe z 1989 r.







1. Rynek
2. Kościół parafialny pw. św. Anny
3. Plebania
4. Dzwonnica
5. Ratusz
6. Dom mieszkalny
7. Remiza strażacka
8. Kamienica (Puławska 2)
9. Kamienica (Młynarska 3)
10. Dworek „Poniatówka”
11. Gmach szkolny, tzw. pałac
12. Żydowska łaźnia z mykwa
13. Kamienica (Sierakowskiego 7)
14. Dawna łaźnia miejska
15. Kamienica (Nadarzyńska 1)
16. Kamienica (Kościuszki 29)
17. Krzyż i kamienie pamiątkowe
18. Kamienica (Sienkiewicza 6)
19. Cmentarz parafialny:  
nagrobek Feliksa Deskura  
nagrobek Józefa Korczyca  
nagrobek Jana Andrzejewskiego  
nagrobek Kazimierza Małachowskiego  
Pomnik Powstańców 1863 r.
25. Kapliczka – krzyż
26. Kamienica (Kościuszki 53)
27. Kamienica (Świętojańska 2)
28. Drewniany dom mieszkalny
29. Szkoła Podstawowa nr 1
30. Willa zameczek
31. Kamienica (Sienkiewicza 5)
32. Młyn
33. Kolej wąskotorowa
34. Dworzec PKP
35. Cmentarz żydowski
36. Przystanek kolei wąskotorowej

Turystyczny szlak spacerowy  
„Stare Piaseczno” (od 01.11.2006)

Turystyczny szlak spacerowy  
„Do Zalesia” (od 01.11.2006)

Ścieżka Edukacyjna  
„Zalesie Dolne” (od 01.11.2006)





## 18. Kamienica (ul. Sienkiewicza 6)

Gmach dwupiętrowy z dwuspadowym dachem, wzniesiony prawdopodobnie pomiędzy 1925 a 1933 r. Największa spośród istniejących kamienic piaseczyńskich. Charakterystyczna jest jej ozdobna elewacja frontowa. Parter boniowany; pośrodku brama przejazdowa z metalowymi, dwuskrzydłowymi wrotami; pomieszczenia sklepowe o łukowatych oknach i drzwiach. W centralnej części ściany frontowej cztery pilastry zwieńczone głowicami z motywem kwiatowym i maską pośrodku. W osi budynku na poziomie dachu tympanon z okrągłym okienkiem otoczonym dwoma skrzyżowanymi rogami oplecionymi ornamentem roślinnym. W centrum frontu kamienicy medalion z portretem Tadeusza Kościuszki. Na piętrach cztery symetrycznie rozmieszczone balkony z metalowymi, kratowanymi balustradami. Wejście do części mieszkalnej w bramie.

Przed wojną kamienica należała do Dominiki z Poncyliuszów Rowińskiej, wdowy po zmarłym w 1929 r. Józefie Kazimierzu. Rowińska prowadziła zakład rzeźniczo-wędliniarski, którego wizytówką był elegancki sklep mieszczący się w tym budynku.



## 19. Cmentarz parafialny (ul. Kościuszki)

Cmentarz (powierzchnia 1,3 ha) został założony w czasach panowania pruskiego po III rozbiorze Polski (1796–1806). Na terenie Prus Południowych (stolica w Warszawie) wprowadzono edykt króla pruskiego Fryderyka Wielkiego z 1777 r. nakazujący zaprzestania pochówków w kościołach i na przyległych do nich cmentarzykach. Piaseczyński cmentarz wytyczono zgodnie z obowiązującym

wówczas prawem poza zabudowę miasta, „w polu”.

Stare ceglane ogrodzenie (od ul. Kościuszki) pochodzi z 1883 r. (datę umieszczono na zwieńczeniu bramy). Mur okalający cmentarz postawiono z przymusowych składek parafian (wówczas mieszkańców osady Piasecz-

no oraz gmin wiejskich Jazgarzew, Nowa Iwiczna i Wilanów – wieś Dąbrówka).

W 1964 r., kiedy założono cmentarz komunalny, Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Piasecznie podjęło uchwałę w sprawie zamknięcia cmentarza wyznaniowego przy ul. Kościuszki „z powodu całkowitego wyeksploatowania terenu”. Obecnie w zasadzie możliwe są pochówki do grobów rodzinnych.

Na cmentarzu jest liczny starodrzew (50–90 cm średnicy): lipy, kasztanowce, dęby i akacje.



## 20. Nagrobek Feliksa Deskura † 1808

(północno-wschodnia część cmentarza parafialnego)

Pomnik z piaskowca w stylu klasycystycznym. Tablica z marmuru kanaryjskiego na podstawie kolumny zwieńczonej urną. Od frontu herb własny Deskurów przedstawiający dwa kosy na górze ze złotych kamieni, poniżej elementy symboliki wojskowej. Najstarszy pomnik nagrobny na piaseczyńskim cmentarzu.

Porucznik Feliks Deskur służył w 1. Pułku Jazdy Lekkiej stacjonującym w Piasecznie. Był synem Jana Deskura i Salomei z Opaczkich. Zmarł od ran postrzałowych, których doznał podczas pogoni za dezertierami. Spisano mu dwa akty zgonu, jeden w Górze Kalwarii, drugi w Piasecznie. Nagrobek ufundowali koledzy z korpusu oficerów. Renowację przeprowadziła i sfinansowała w 2004 r. rodzina Deskurów (gałąź polska i francuska).



## 21. Nagrobek Józefa Korczyca † 1823

(północno-wschodnia część cmentarza parafialnego)

Klasycystyczny pomnik z piaskowca na podstawie z cegieł. Stela z epitafium na marmurowej płycie, na której oprócz napisu wyryto odznaczenie na wstążce. W szczycie pomnika płaskorzeźba przedstawiająca czaszkę, pod nią skrzyżowane płonące pochodnie. Pod tablicą uskrzydłona klepsydra symbolizująca upływ czasu.

W grobie pochowano kapitana Józefa Korczyca – komendanta 3. szwadronu 3. Pułku Strzelców Konnych Wojska Polskiego (kwaterującego wówczas w Piasecznie przy ul. Warszawskiej). Zmarły był synem Tomasza i Ludwiki, pochodził z guberni grodzieńskiej. Pomnik ufundowali oficerowie pułku.



## 22. Nagrobek Jana Andrzejewskiego † 1855

(północno-wschodnia część cmentarza parafialnego)

Klasycystyczny pomnik z piaskowca w postaci steli zwieńczonej akroteriami (głowa aniołka, palmety w narożnikach). W szczycie krzyż z wieńcem. W centralnej części nagrobka płaskorzeźba przedstawiająca alegoryczną postać płaczki w drapowanych, antycznych szatach, z wieńcem w dłoni. Kobieta pochyla się nad trumną ustawioną na osłoniętym wzorzystą tkaniną katafalku.

W grobie pochowany został Jan Andrzejewski – szynkarz truneków krajowych i rzeźnik. Pomnik ufundowała żona Franciszka. Umieściła na nim też epitafium z dwuwierszem: „Pomnij człeczko! iż samo pełnienie tylko przykazań Boga / Jest jedna do wieczności prowadząca nas droga”.

Nagrobek otoczony wysokim żeliwnym ogrodzeniem z furtką osadzonym na kamiennych fundamentach.





## 23. Nagrobek Kazimierza Małachowskiego † 1857

(północno-wschodnia część cmentarza parafialnego)

Żeliwny obelisk na podstawie z piaskowca zwieńczony krzyżem z promieniami. Jedyny motyw ozdobny stanowią wieńce laurowe umieszczone na każdym z czterech boków.

Grób dziedzica dóbr chylickowskich „Radcy dworu, Kawalera kilku orderów i znaków honorowych”. Z tyłu napis: „Słakana żona i syn jedyny / Proszą cię Boże odpuść mu winy / On wspierał biedny[c]h w potrzebie / Ty mu daj swą litość w niebie”.

Całość otoczona żeliwnym ogrodzeniem z dwuskrzydłową furtką ustawionym na podstawie z piaskowca.



## 24. Pomnik Powstańców 1863 r.

(północno-zachodnia część cmentarza parafialnego)

Mogiła 12 powstańców poległych 19 maja 1863 r. w lesie chojnowskim pod Pilawą, w potyczce z Rosjanami. Byli to żołnierze z oddziału majora Władysława Kononowicza. Tylko dwóch z nich – Hipolita Sobocińskiego z Góry Kalwarii i Ksawerego Jakubowskiego spod Łukowa – udało się zidentyfikować.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. na ich grobie obok drewnianego krzyża ustawiono kamień z inskrypcją na żeliwnej tablicy: „Pod tym kamieniem / spoczywają szczątki / 12tu bojowników r. 1863 / poległych za wiarę wolność i ojczyznę. Cześć im i towarzyszom ich / których mogiły nie zapomniamy / ne niech otaczają opieką / rodacy”.

Pomnik ogrodzony łańcuchem z cierniami. W tle kasztanowiec o pięciu zrosniętych ze sobą pniach, stanowiący naturalne, monumentalne, dopełnienie całości.



## 25. Kapliczka

– krzyż

(rondo Solidarności)

Kapliczka przydrożna; postument murowany, czworoboczny, przykryty skośnym, blaszanym daszkiem. Powyżej czarny krzyż metalowy z figurą Chrystusa. Na postumencie żeliwna tabliczka z nazwiskami fundatorów Jana i Zofii z Żyrów małżonków Ostaszewskich i rok 1881. Jest to najstarszy tego typu zabytek w granicach miasta.



## 26. Kamienica (ul. Kościuszki 53)

Budynek piętrowy, wzniesiony przed 1914 r., z okrągłą wieżyczką zakończoną iglicą. Ryzalit pośrodku elewacji. Wejście główne poprzedzają filary niegdyś przykryte balkonem. Na poziomie dachu szczyt ozdobny, zwieńczony był dwiema wazami, pozostała jedna. Po jego lewej i prawej stronie balustrada tralkowa.

W górnej części wieży, pomiędzy łukowatymi oknami, płaskorzeźba z podobizną Adama Mickiewicza. Na tyłach wieży balkon z secesyjnymi ornamentami.

Wejście do budynku i balkony także od strony wschodniej (ul. Niecała).

Podczas okupacji niemieckiej, w latach I wojny światowej, mieściła się tu Komendantura Placu (Ortskommandantur). 11 listopada 1918 r. strażacy piaseczyńscy rozbroili kwaterujących w budynku żandarmów niemieckich.

Własność rodziny Obłąkowskich.



## 27. Kamienica

(ul. Świętojańska 2)

Budynek dwupiętrowy (drugie piętro jest na poddaszu). Wejście od strony ul. Gerbera. Ozdobna wschodnia ściana frontowa; faliste zwieńczenie dachu, balkon z balustradą secesyjną na poddaszu, nad nim monogram stworzony z liter K i S oraz cyfr roku budowy 1912. Od strony zachodniej dach prosty i dwa balkony. Siedziba Zarządu Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskiej.



## 28. Drewniany dom mieszkalny (ul. Świętojańska 16)

Budynek drewniany, o charakterze letniskowym, piętrowy, z klatką schodową pośrodku i jednospadowym dachem. Od frontu dwie werandy (na poziomie pierwszego piętra i parteru) z ozdobnymi balustradami i drewnianymi dekoracjami. Data budowy nieznana (na pewno sprzed 1939 r.). Jeden z ostatnich budynków spośród licznych niegdyś w Piasecznie i okolicach pensjonatów. Reprezentuje tzw. styl świdermajer typowy dla zabudowy drewnianej z przełomu XIX i XX w., rozlokowanej wzdłuż linii kolejowej otwockiej, między Warszawą a Świdrem.





## 29. Szkoła Podstawowa nr 1

im. 4. Pomorskiej Dywizji im. Jana Kilińskiego (ul. Świętojańska 18)

Projekt gmachu szkolnego pochodzi z 1934 r. Jego autorem był architekt dyplomowany Kazimierz Kalinowski. Budynek jest jednopiętrowy z dwuspadowym dachem i użytkową suteroną (szatnia, stołówka). Zaprojektowany według nowoczesnej estetyki okresu międzywojennego ograniczającej się do funkcjonalnej, prostej formy. Jedyne elementem ozdobnym elewacji frontowej jest umieszczony na osi budynku ryzalit z drzwiami wejściowymi na parterze i balkonem na pierwszym piętrze.



Inwestycja była bardzo kosztowna. Podstawowe środki na nią pochodziły z budżetu miasta oraz gmin, z których dzieci uczyły się w Piasecznie. Na ten cel zaciągano też kredyty. Znaczące kwoty zebrano podczas tygodnia zbiórki na budowę szkoły powszechnej ogłoszonego w Piasecznie w dniach od 19 do 25 sierpnia 1935 r. Roboty budowlane rozpoczęto 8 sierpnia 1935 r. Budynek w stanie surowym komitet odebrał w grudniu 1936 r. Prace wykończeniowe trwały do 1938 r., a ostateczny odbiór po okresie gwarancyjnym miał miejsce 5 lipca 1939 r.

Szkołę poświęcono i oddano do użytku 11 listopada 1938 r., w 20. rocznicę odzyskania niepodległości. W 1948 r. rozpoczęto dobudowę sali gimnastycznej.

Przed wejściem do szkoły kamień polny z tablicą z 1995 r. upamiętniającą 20. rocznicę nadania szkole imienia 4. Pomorskiej Dywizji Piechoty im. J. Kilińskiego.

## 30. Willa – zameczek (ul. Czajewicza 23)



Budynek w stylu neogotyckim, jednopiętrowy z poddaszem, wzniesiony w 1907 r. (rok budowy umieszczony jest na metalowej chorągiewce wieńczącej wieżę). Otynkowany, z czterospadowym dachem w części głównej, krytym dachówką, z pięcioma facjatkami na jego poziomie. Od strony północno-wschodniej weranda z łukowatymi oknami. Nad nią, w ślepych oknach, płaskorzeźba przedstawiająca Matkę Bożą z Dzieciątkiem. Nad wejściem głównym i od południa balkon. Boniowany na narożach. Na poddaszu fryz ceglany; przyziemie licowane z cegły. Od strony werandy niższa część willi z wystawą w dachu dwuspadowym.

Wieża trzykondygnacyjna z poddaszem, ośmiokątna w górnej części, z balkonem na poziomie najwyższego piętra od strony południowo-zachodniej. Nad oknem wieży, na poziomie pierwszego piętra, od strony północno-zachodniej płaskorzeźba przedstawiająca na tle liścia laurowego głowicę kolumny, rulon papieru, cyrkiel i węgielnicę. Nad oknem od strony południowo-zachodniej na tle liścia laurowego liniał, kielnia, młotek, arkusz papieru, pion i poziomnica.

W willi mieścił się sąd grodzki od 1940 do likwidacji w 1949 r.

## 31. Kamienica (ul. Sienkiewicza 5)

Budynek narożny, dwupiętrowy u zbiegu ulic Sienkiewicza i Czajewicza. Drugie piętro jest zarazem mieszkalnym poddaszem. Dach dwuspadowy, kryty blachą. Kamienica zwieńczona ozdobnym, falistym szczytem. W nim: rok budowy 1911, powyżej trzy podłużne, ślepe okienka, nad którymi góruje tympanon. Po obu stronach szczytu drewniane facjatki.

Balkony z balustradami o secesyjnych wzorach, zróżnicowanych w zależności od położenia. Trzy jednakowe na pierwszym piętrze, jeden inny na drugim piętrze od frontu i jeszcze inna skromniejsza wersja na drugiej kondygnacji po bokach kamienicy. Od strony ulicy Czajewicza zachował się cały oryginalny balkon wraz z metalową podstawą.

Na parterze sklepy, wejście do części mieszkalnej od podwórka.



## 32. Młyn (ul. Czajewicza 9, do 1933 r. ul. Leśna)

Młyn parowy zbudowano w 1910 r. w sąsiedztwie stacji Kolei Grójeckiej. W 1930 r. dobudowano murowany parterowy spichrz (obecnie nadbudowany) i parterowy kantor. Młyn rozbudowano w 1938 r. (rok ten widnieje u szczytu elewacji północnej budynku, w obrębie pseudotympanonu) – trzypiętrowy z zadaszoną rampą samochodową i z rurami wylotowymi od transporterów.

Przedsiębiorstwo przed wojną stanowiło własność Zenona Ostapowicza.

W początkowym okresie okupacji właścicielem był Eugeniusz Ostapowicz. Zatrudniał w 1940 r. 14 robotników. W 1941 r. młyn przeszedł pod zarząd powierniczy. Po wojnie zniszczony w 60 proc.,



a urządzenia wywiezione. Młyn motorowy po upaństwowieniu w 1945 r. przeszedł pod zarząd komisaryczny Państwowego Zjednoczenia Przemysłu Młynsko-Piekarnianego Rejonu Warszawskiego. Zatrudniał 15 pracowników fizycznych i trzech umysłowych. W 1980 r. młyn Okręgowego Przedsiębiorstwa Przemysłu Zbożowo-Młynarskiego PZZ.

Zabudowania młyna stanowią najstarszy obiekt przemysłowy na terenie miasta.





## 33. Kolej wąskotorowa

(ul. Wojska Polskiego)

Z kompleksu obiektów związanych z koleją wąskotorową zachowały się: dworzec, lokomotywnia i warsztaty.

Budowę kolei wąskotorowej nazywanej Grójecką rozpoczęto w 1898 r. Tory położono wzdłuż dzisiejszej ulicy Puławskiej. Trasa biegła od placu Keksholmskiego (obecnie Unii Lubelskiej) przez Piaseczno do Góry Kalwarii, z odnogą do cegielni w Gołkowie, przedłużoną do Grójca w 1915 r.

Dworzec wzniesiono ok. 1914 r. według projektu architekta Konstantego Sylwina Jakimowicza. Pozostałe budynki według projektu architekta miejskiego Zygmunta Kochmana zbudowano po połączeniu Kolei Grójeckiej z Wilanowską w 1935 r.

Dworzec składa się z dwóch niesymetrycznych, zespolonych części, wyższej, dwupiętrowej zwieńczonej półkolistym oknem na poddaszu, i dłuższej, ale niższej, jednopiętrowej (piętro dobudowano w 1935 r.). W budynku mieściły się biura kolei, kasa, poczekalnia, bufet i noclegownia dla drużyn pociągowych.

Zachowały się torowiska umożliwiające manewrowanie kolejką. Z części dawnego taboru pozostały m.in. wagony towarowe, cysterny, platformy, a nawet pług odśnieżny. Zabytkową infrastrukturę uzupełniają semafony ramienne i latarnie oświetlające peron (w kształcie pastorałów). Przeniesiono je ze stacji kolei PKP.

Kolej Grójecką wpisano w 1994 r. do rejestru zabytków b. województwa radomskiego i stołecznego warszawskiego. Eksploatację linii zakończono w 1996 r. Obecnie pociągi turystyczne uruchamiane są na trasie Piaseczno Miasto – Tarczyn.



## 34. Dworzec PKP (ul. Dworcowa)

Budynek dworca pochodzi z 1934 r. Został oddany do użytku wraz z całą linią kolejową łączącą Kraków z Warszawą. Rozpoczęta w 1932 r. inwestycja miała charakter strategiczny i polityczny. Podkreślano wówczas, że trasa łączy dwa dawne zabory. Projektowana była przez zespół młodych inżynierów z Politechniki Warszawskiej, co dawało powód do dumy z rozwoju polskiej myśli technicznej. Szczyciono się też szybkim tempem realizacji całego przedsięwzięcia. Oddanie do użytku i poświęcenie kolei zaszczylicili prezydent RP Ignacy Mościcki i premier Leon Kozłowski (odcinek Kraków – Radom), a następnego dnia już tylko premier (odcinek Radom – Warszawa).

Budynek stacyjny pomyślany został w sposób prosty i funkcjonalny, w stylu charakterystycznym dla okresu przedwojennego. Dworzec jest piętrowy, asymetryczny, pozbawiony ornamentów, co miało stwarzać wrażenie nowoczesności i elegancji. Od strony peronu wykusz o opływowym kształcie, pierwotnie przeznaczony na nastawnię semaforów. W części parterowej oprócz poczekalni dla pasażerów znajdowały się kasy, przechowalnia bagażu, bufet i toalety. Na peron wiodły wygodne, szerokie schody.

Na wiadukcie nad torami od strony stacji umieszczona jest data – rok 1934.



## 35. Cmentarz żydowski (ul. Tuwima)

Nowo powstała gmina żydowska kupiła plac przeznaczony na cmentarz w 1869 r. Pole położone było poza ówczesnymi granicami miasta. Jego powierzchnia była dużo większa niż obecnie. Zniszczony podczas II wojny światowej. Zachowało się 17 płyt nagrobnych – macew. Najstarsza, rabiego Lejzora, syna rabiego Mosze Halewi, pochodzi z 1889 r.

## 36. Przystanek kolei wąskotorowej

(w Zalesiu Dolnym)

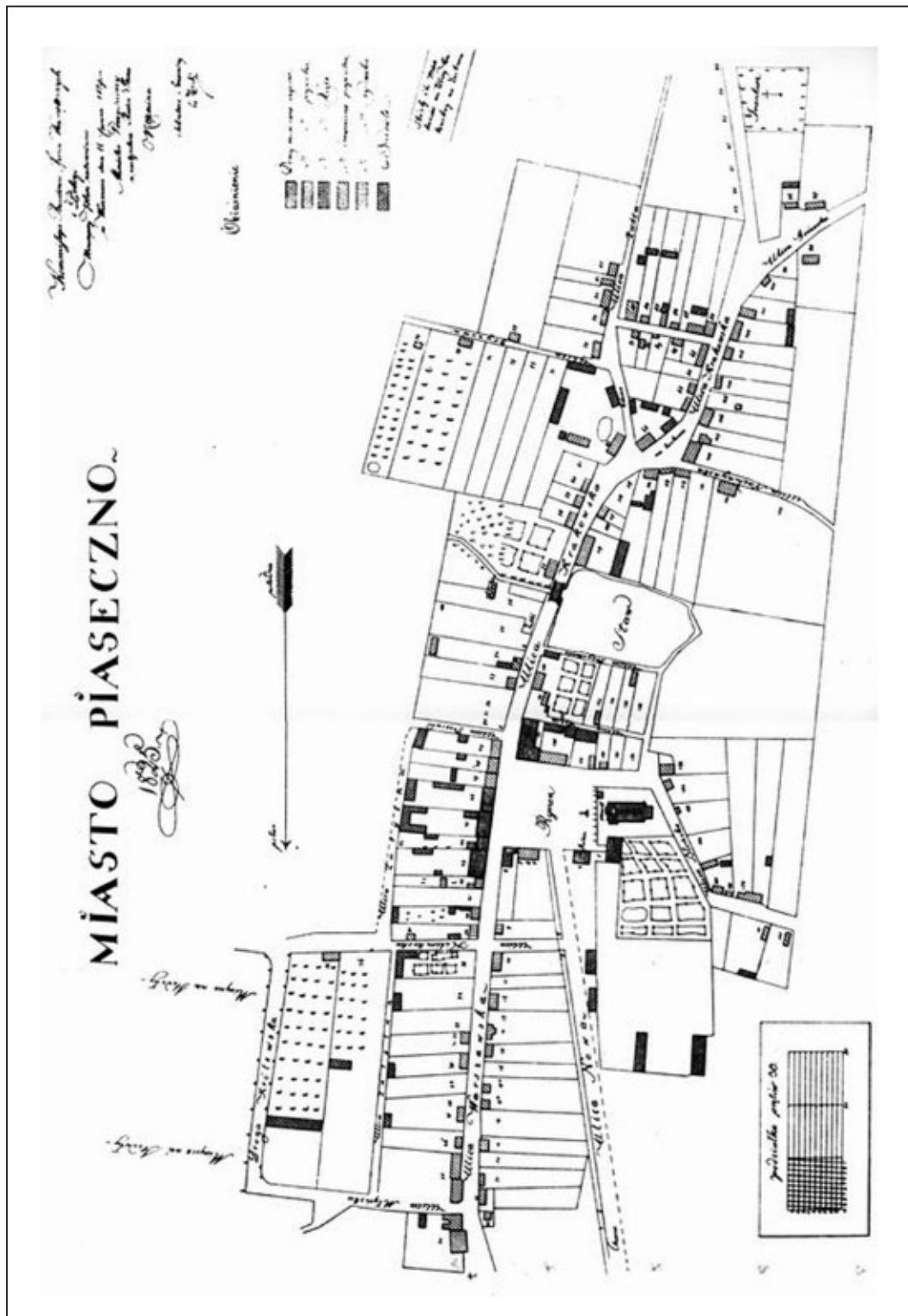
Budynek wzniesiony w latach 30. XX w. na terenie Miasta Lasu Zalesie wydzielonego w 1931 r. na cele parcelacyjne z majątku Wólka Kozadowska (obecna nazwa Wólka Kozodawska). Zbudowany z drewna w modnym wówczas stylu zakopiańskim.

Ostatnia mijanka na jednotorowej linii do Piaseczna, zarazem pierwsza na trasie z Piaseczna w kierunku Grójca.

Z przystanku korzystali także mieszkańcy Adamowa Zalesia tworzącego z Miastem Lasem Zalesiem jedną gromadę. Ten obszar leśny wydzielony został z dóbr Wilanów w 1927 r. z przeznaczeniem na parcelację letniskową.







Plan miasta z 1825 r. (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie)



## MUZEUM REGIONALNE w PIASECZNIE

### FORMY DZIAŁALNOŚCI:

- ❖ wystawy stałe
- ❖ wystawy czasowe
- ❖ lekcje muzealne
- ❖ pokazy filmowe
- ❖ imprezy plenerowe:  
KIERMASZ WIELKANOCNY  
JARMARK PIASECZYŃSKI
- ❖ konkursy
- ❖ spotkania warsztatowe







## Muzeum Regionalne w Piasecznie

plac Piłsudskiego 10, 05-500 Piaseczno,  
tel./faks 737-23-99,

[www.kulturalni.pl](http://www.kulturalni.pl)

**czynne:** czwartki i piątki – godz. 10.00–18.00  
soboty i niedziele – godz. 9.00–15.00



GMINA PIASECZNO

Redakcja: Muzeum Regionalne,  
Biuro Promocji i Informacji Gminy Piaseczno  
[www.piaseczno.eu](http://www.piaseczno.eu)

Opracowanie graficzne: Studio Furia

